

นิติศาสตร์ในพระวินัยปิฎก*

JURISPRUDENCE IN THE VINAYA PITAKA

พระมหาตณฺหฐวณฺณ สุนฺทจิโต (ถ้วาปี)¹, และ ฐิติวสฺส มณฺณิก²

Phramaha Tunthawat Sunthajitto (Tunwapee)¹, and Thitiwat Mankit²

¹⁻²นักวิชาการอิสระ, ประเทศไทย

¹⁻²Independent academician, Thailand

Corresponding author E-mail: thitiwattano@gmail.com

บทคัดย่อ

พระพุทธศาสนามีพระธรรมวินัยเป็นหลักในการประพาดิตนในสังคมสงฆ์ และหลักนิติธรรมเป็นหลักในการประพาดิตนในสังคมโลก แต่ก็เป็นธรรมดาของชุมชนใหญ่ที่มีคนอยู่รวมกันมากมายย่อมมีคนดีคนไม่ดีเสมอ เมื่อกฎหมาย เกิดขึ้นมาบังคับใช้ในสังคม กฎหมายจึงพัฒนาควบคู่กันไปกับมนุษย์ พร้อมทั้งสะท้อนอารยธรรมและสภาพสังคมในยุคนั้นๆ และเช่นเดียวกับสิ่งต่างๆ ในโลกนี้ มนุษย์เริ่มศึกษากฎหมายอย่างเป็นระบบเริ่มแรกอาจจะผลิตนักเทคนิคไปบังคับใช้กฎหมาย หลักนิติศาสตร์และการปกครองโดยทศพิธราชธรรมจึงเกิดขึ้น เพื่อวางระเบียบบริหารราชการแผ่นดินทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคโดยใช้หลักนิติธรรมเป็นคุณธรรมของกฎหมาย มีขอบเขต และคุณธรรมในการออกกฎหมาย การบังคับใช้กฎหมาย การตีความกฎหมาย การบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทุกระดับ กฎหมายทุกฉบับที่ยึดถือความยุติธรรมและความเป็นธรรมเป็นหลักการพื้นฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยและการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ต้องอาศัยหลักทศพิธราชธรรมจึงจะเกิดความดีงามตามหลักศาสตร์พระราชาที่เปี่ยมด้วยพระเมตตาสร้างความสุขแก่อณาประชาราษฎร์

คำสำคัญ: นิติศาสตร์, พระวินัย, พระพุทธศาสนา

* Received 8 February 2023; Revised 15 February 2023; Accepted 27 February 2023

Abstract

Buddhism has the Dharma and Discipline as the principle of the behavior of those in the monastic society, and jurisprudence as the principle of the behavior of those in the world society. But it is normal for a large community where there are many people together, there will always be good people and bad people when the law arises to be enforced in society Law, therefore, evolved in parallel with human beings. as well as reflecting the civilization and social conditions of that time and like many things in this world Human beings began to study the law systematically. Initially, it might be to produce technicians to enforce the law. The principles of jurisprudence and government by Thotsaphitharajdham arose. to lay down rules for the country's executives, both central and provincial using the principles of jurisprudence as the morality of the law There is scope and virtue in making laws. law enforcement interpretation of the law Administration of the justice system at all levels, all laws upholding justice and fairness are the fundamental principles of democratic governance and protecting people's rights and liberties. must rely on the Dasaphitha Rajadhamma principles in order to achieve goodness according to the principles of the King, full of mercy create happiness for the people

Keyword: jurisprudence, Vinaya Pitaka, Buddhism

บทนำ

หลักนิติธรรม เป็นหลักปรัชญาทางกฎหมายเบื้องต้นที่นักกฎหมาย หลักนิติธรรมเป็นหลักการพื้นฐานแห่งกฎหมาย เป็นหลักนิติปรัชญาทางกฎหมายที่สำคัญยิ่งของรัฐธรรมนูญสำหรับนักปกครองและบังคับใช้กฎหมายภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย เพื่อประกันให้เกิดความยุติธรรมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนผู้อยู่ใต้การปกครองอย่างแท้จริง ที่

สำคัญในระบอบประชาธิปไตยที่เหิดทุนศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ และยอมรับนับถือสิทธิแห่งมนุษยชนทุกแห่งทุกมุม การเกิดขึ้นไม่ว่าระหว่างรัฐกับเอกชน หรือระหว่างเอกชนกับเอกชน ศาลย่อมมีอำนาจอิสระในการตัดสินข้อพิพาทนั้นโดยเด็ดขาดและโดยยุติธรรม ตามกฎหมายของบ้านเมืองที่ถูกต้องและเป็นธรรมตามสภาพของสังคมปัจจุบันในสังคมไทย (ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช. (2556). การบริหารคณะสงฆ์ หรือการปกครองคณะสงฆ์ โดยหลักคือการปกครองตามธรรมวินัยและให้กฎหมายหรืออำนาจของรัฐเป็นหลักสนับสนุน พระมหากษัตริย์ได้ทรงตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และต่อมาในปี พ.ศ. 2535 ได้ทรงตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 ซึ่งเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ใช้อยู่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ทั้งสองฉบับนี้เป็นฉบับที่ใช้อยู่ในปัจจุบันที่ถือว่าเป็นรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ และเป็นหลักในการจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ด้วยและต่อมาก็ได้ กำหนดให้มีมหาเถรสมาคม ออกข้อบังคับ วางระเบียบ ออกคำสั่ง มีมติ และออกประกาศ โดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายและพระธรรมวินัย (PhraThep Pariyat Suthee (Worawit Kangka Puno), 2003)

สงฆ์ในขอบเขตหน้าที่ของตนตามที่ระบุขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบตามกฎหมายมหาเถรสมาคมว่าด้วยการปกครองคณะสงฆ์ ฉบับที่ 23 พ.ศ. 2541 โดยมีพระสังฆาธิการมีหน้าที่รับผิดชอบกิจการคณะสงฆ์ 6 ประการ คือ (1) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระราชบัญญัติสมเด็จพระสังฆราช คำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน (2) ควบคุมและส่งเสริมการจัดการศึกษา การจัดการศาสนศึกษา การจัดการศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี (3) ระวังอธิกรณ์ วินิจฉัย การลงนิคหกรรมวินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่ง หรือคำวินิจฉัยชั้นเจ้าคณะตำบล(4) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะตำบลให้เป็นไปโดยชอบ (5) ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาส ตลอดจนพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชาให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และ (6) ตรวจสอบและ

ประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว (ประเสริฐ ลิ้มประเสริฐ, 2565)

จากสภาพปัญหากฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองพระสงฆ์ ผู้วิจัยได้สรุปออกเป็น 4 ประเด็น ได้แก่ 1) ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารจัดการเงินวัด เงินพระศาสนา และเงินผลประโยชน์ประเภทต่างๆ ที่ออกเวยจากทรัพย์สินของวัดจนนำไปสู่การทุจริต 2) ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับความผิดทางพระธรรมวินัยในการบิดเบือนปลอมปนคำสอนลัทธิของตนลงในพระไตรปิฎกและการอวดอุตริมนุสธรรม 3) ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกถึงบทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์ในทางการเมือง และ 4) ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติผิดจากพระธรรมวินัยโดยการเสพเมถุน เช่น มาตรา 29 มีลักษณะที่ขัดต่อพระวินัยและรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ การที่มีเนื้อหาของกฎหมายที่ให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่รัฐใช้ดุลพินิจได้เองที่จะจัดดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นละสมณเพศได้ยกตัวอย่าง ในกรณีของพระพรหมดิลก (พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย, 2564)

ผู้เขียนจึงนำเสนอ นิติธรรมศาสตร์ในพระนัย เป็นการบริหารคณะสงฆ์ หรือการปกครองคณะสงฆ์ โดยหลักคือการปกครองตามธรรมวินัยและให้กฎหมายหรืออำนาจของรัฐเป็นหลักสนับสนุน หลักนิติธรรมเป็นหลักการพื้นฐานสำคัญของการปกครองแบบประชาธิปไตย และการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน หลักนิติธรรมมีที่มาจากประเทศอังกฤษต่อมาแนวคิดนี้ได้แพร่ขยายไปในอีกหลายประเทศยกเว้นกลุ่มประเทศภาคพื้นยุโรปที่มีแนวคิดเรื่องหลักนิติรัฐ ปัจจุบัน หลักนิติธรรมเป็นแนวคิดที่ไม่หยุดนิ่งแต่แปรเปลี่ยนไปตามสภาพของสังคมปัจจุบัน

ความหมายหลักนิติศาสตร์

คำว่าหลักนิติศาสตร์ วงการกฎหมายไทยแปลมาจากคำว่า The Rule of Law ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานในระบบกฎหมายอังกฤษ ในประเทศอังกฤษความคิดที่ว่ามนุษย์ไม่ควรต้องถูกปกครองโดยมนุษย์ แต่ควรจะต้องถูกปกครองโดยกฎหมายนั้น ปรากฏขึ้นอย่างชัดเจนเป็นครั้งแรกในศตวรรษที่ 17 ในหนังสือชื่อ “The Common Wealth of Oceana” อันเป็น

ผลงานของ James Harrington ซึ่งเป็นผู้ที่นิยมระบอบสาธารณรัฐอย่างแน่วแน่อย่างไรก็ตาม แม้จนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ คำว่า rule of law ก็เหมือนกับคำว่า Rechtsstaat ที่ยากจะหาคำจำกัดความหรือนิยามซึ่งยอมรับกันเป็นยุติได้ การทำความเข้าใจความหมายของ rule of law จึงควรต้องทำความเข้าใจจากความเป็นมาทางประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองของอังกฤษ ซึ่งให้กำเนิดแนวความคิดนี้

แนวความคิดว่าด้วย rule of law หรือนิติธรรมอาจสืบสาวย้อนกลับไปได้ถึงยุคกลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งย้อนกลับไปถึง ค.ศ. 1215 ซึ่งเป็นปีที่พระเจ้าจอห์น (King John) กษัตริย์อังกฤษในเวลานั้นได้ลงนามในเอกสารสำคัญที่ชื่อว่า Magna Carta (11) เอกสารฉบับนี้เป็นพันธสัญญาที่กษัตริย์อังกฤษให้ไว้แก่บรรดาขุนนางของพระองค์ในการที่จะจำกัดอำนาจของพระองค์ลง อาจกล่าวได้ว่า Magna Carta เป็นก้าวสำคัญในประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองของมนุษย์ที่จะนำไปสู่การปกครองโดยกฎหมายเป็นใหญ่ในเวลาต่อมา เนื่องจากเอกสารฉบับนี้เป็นเอกสารทางกฎหมายฉบับแรกที่ทำให้หลักการปกครองโดยกฎหมายได้รับการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร และการประกันสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลเป็นไปอย่างชัดเจน (12) อย่างไรก็ตามไม่พึงเข้าใจว่าเมื่อมีการลงนามใน Magna Carta แล้วกษัตริย์เป็นอันถูกจำกัดอำนาจลงจนไม่มีอำนาจ ในเวลานั้นอำนาจยังคงอยู่ที่กษัตริย์ กฎเกณฑ์ที่จำกัดอำนาจกษัตริย์ลงในเวลานั้นก็มีแต่ Magna Carta และหลักกฎหมาย Common Law อันเป็นกฎหมายประเพณีที่รับสืบทอดและพัฒนาโดยศาลเท่านั้น

แม้ว่าในเวลาต่อมาจะได้มีการตั้งรัฐสภาขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1265 แต่อำนาจในการปกครองบ้านเมือง (Prerogatives) ก็ยังคงอยู่ในมือของกษัตริย์อย่างเดิม จะถูกจำกัดลงบ้างก็เพียงเล็กน้อย อำนาจของกษัตริย์อังกฤษพัฒนาขึ้นถึงจุดสูงสุดในสมัยราชวงศ์ Tudor อันเป็นช่วงเวลาที่ย่ำแย่ของรัฐบาลถดถอยลง อาจกล่าวได้ว่าในช่วงเวลานั้นกษัตริย์อังกฤษมีอำนาจมากและเข้าใจวิธีการในการรักษาอำนาจของตนและจำกัดอำนาจของรัฐสภา อีกทั้งยังรู้จักที่จะใช้รัฐสภาเป็นฐานในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ตนด้วย อย่างไรก็ตามในเวลาต่อมา รัฐสภาได้พัฒนาต่อไปกลายเป็นสถาบันซึ่งเป็นผู้แทนของกลุ่มคนต่างๆ และเริ่มมีบทบาทมากขึ้นจนกลายเป็นคู่ปรับสำคัญของกษัตริย์

ใน ค.ศ. 1628 ในยุคสมัยของพระเจ้าชาร์ลที่หนึ่ง (James I, King of England, 1918) รัฐสภาได้ตรา Petition of Rights ขึ้นเพื่อปกป้องคุ้มครองกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินและเสรีภาพส่วนบุคคล โดยประกาศว่าผู้ปกครอง รัฐบาล ตลอดจนศาลต้องเคารพในสิทธิดังกล่าว ภายหลังจากได้มีการตรา Petition of Rights ได้สิบสองปี ได้เกิดสงครามกลางเมืองขึ้นในอังกฤษ ตามมาด้วยการประหารชีวิตพระเจ้าชาร์ลที่ 1 Petition of Rights ไม่ได้เป็นเพียงเอกสารที่กล่าวถึงความยินยอมในการเสียภาษีเท่านั้น แต่ยังเพิ่มอำนาจให้แก่รัฐสภาเป็นอย่างมาก (13) ในเวลาต่อมาเอกสารฉบับนี้ได้ถูกเพิ่มเติมโดยเอกสารอีกฉบับหนึ่งที่ชื่อว่า Habeas Corpus Act (ค.ศ. 1679) เอกสารฉบับหลังนี้นับเป็นจุดเริ่มต้นของการประกันสิทธิของบุคคลในกระบวนการยุติธรรม เนื้อหาหลักของเอกสารฉบับนี้ คือ การให้สิทธิแก่บุคคลทุกคนที่ถูกจับกุม กล่าวคือ ในกรณีที่ถูกจับกุม บุคคลนั้นย่อมมีสิทธิที่จะฟ้องร้องปกป้องตนเองต่อศาล โดยคำฟ้องที่เรียกว่า writ of habeas corpus ทันที (14) (บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, 2557)

รัฐสภาสามารถที่จะสถาปนาและขยายอำนาจของตนออกไปอย่างมั่นคงตามลำดับ การขยายอำนาจของรัฐสภามีผลทำให้กษัตริย์ค่อยๆ ถูกจำกัดอำนาจลง และในที่สุดกษัตริย์เริ่มรู้สึกว่ารัฐสภามีอำนาจมากเกินไปและเริ่มเป็นอันตรายต่อพระองค์เสียแล้ว การแข่งขันเพื่อครองอำนาจที่เหนือกว่าระหว่างรัฐสภากับกษัตริย์เป็นไปอย่างเข้มข้น และได้เกิดเป็นสงครามกลางเมืองขึ้นในระหว่าง ค.ศ. 1642 ถึง 1649 หลังจากสงครามกลางเมืองดังกล่าว การต่อสู้ก็ยังคงดำเนินต่อไปอีก จนกระทั่งในที่สุดรัฐสภาก็กำชัยชนะได้ในการปฏิวัติอันรุ่งโรจน์ (Glorious Revolution) ระหว่าง ค.ศ. 1688 ถึง 1689 ผลของการปฏิวัตินี้ได้นำมาซึ่งเอกสารสำคัญอีกฉบับหนึ่ง คือ Bill of Rights และทำให้รัฐสภาอังกฤษกลายเป็นรัฐาธิปัตย์คู่กันกับกษัตริย์

โดยเหตุนี้ในช่วงต้นศตวรรษที่ 17 ยังไม่ปรากฏแนวความคิดเรื่องการแบ่งแยกอำนาจ ในอังกฤษ ปัญหาสำคัญปัญหาหนึ่งที่เกิดขึ้นก็คือปัญหาที่ว่าใครจะเป็นผู้ที่มีอำนาจวินิจฉัยในทางกฎหมายเป็นที่สุด อำนาจดังกล่าวควรอยู่กับกษัตริย์ สภา หรือศาล Francis Bacon (ค.ศ.1561 ถึง 1626) เห็นว่าโดยเหตุที่กษัตริย์มีอำนาจปกครองโดยเด็ดขาด และดำรงอยู่เหนือกว่ากฎหมายที่ใช้บังคับอยู่จริงในบ้านเมือง ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่ออกโดยรัฐสภา หรือ Common Law ที่พัฒนาขึ้นโดยศาล ดังนั้นกษัตริย์จึงมีอำนาจเหนือรัฐสภา

และศาล (15) ด้วยเหตุดังกล่าวกษัตริย์ย่อมต้องมีอำนาจในการแก้ไขเปลี่ยนแปลงกฎหมายที่ผ่านรัฐสภามาแล้วและมีอำนาจที่จะเข้ายุ่งเกี่ยวกับทางปฏิบัติของศาลโดยสามารถตรวจสอบแนวคำพิพากษาบรรทัดฐานตาม Common Law ได้ อย่างไรก็ตามพัฒนาการทางการเมืองในเวลาต่อมาก็ไม่ได้เป็นไปตามแนวความคิดของ Francis Bacon เนื่องจากรัฐสภาสามารถจำกัดอำนาจกษัตริย์จนสำเร็จและได้กลายเป็นรัฐอธิปไตยแทนที่กษัตริย์อังกฤษ และในช่วงที่รัฐสภาอังกฤษต่อสู้กับกษัตริย์อยู่นี้ ศาลก็ได้เข้ามามีบทบาทด้วย โดย Sir Edward Coke (ค.ศ. 1552 ถึง 1634) ได้พิพากษาคดีไปในทางยืนยันความเป็นกฎหมายสูงสุดของ Common Law ที่พัฒนาขึ้นโดยศาล โดยเห็นว่าทั้งกษัตริย์ (16) และรัฐสภา (17) ย่อมต้องตกอยู่ภายใต้ Common Law กษัตริย์ก็ดี รัฐสภาที่ดีจะตรากฎหมายหรือกำหนดกฎเกณฑ์ใดให้ขัดกับ Common Law ไม่ได้ และศาลทรงไว้ซึ่งอำนาจเด็ดขาดในการวินิจฉัยว่ากฎหมายหรือกฎเกณฑ์นั้นขัดหรือแย้งกับ Common Law หรือไม่ แม้ว่าแนวความคิดและคำพิพากษาของ Coke จะไม่ได้ทำให้ศาลกลายเป็นผู้ทรงอำนาจสูงสุดในระบบการปกครองของอังกฤษ เพราะศาลต้องผูกพันต่อกฎหมายที่สภาดราขึ้น จะอ้าง Common Law ปฏิเสธกฎหมายที่สภาดราขึ้นไม่ได้ แม้กระนั้นแนวความคิดของ Coke ที่ปรากฏในคำพิพากษาก็ได้เป็นส่วนประกอบสำคัญของหลักนิติธรรมในอังกฤษจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้

ในศตวรรษที่ 19 ซึ่งเป็นช่วงที่รัฐสภาเข้มแข็งมากแล้วนั้น คณะรัฐมนตรีปฏิบัติหน้าที่โดยขึ้นอยู่กับสภาผู้แทนราษฎร และในเวลาต่อมาก็ค่อยสลัดตนเองพ้นจากอิทธิพลของราชวงศ์เมื่อก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 อาจกล่าวได้ว่าอังกฤษได้พัฒนาตนไปสู่ความเป็นรัฐเสรีประชาธิปไตยที่ยอมรับสิทธิเลือกตั้งของราษฎร สภาผู้แทนราษฎรอังกฤษพัฒนาไปในทิศทางของการมีพรรคการเมืองใหญ่สองพรรคผลัดกันเข้ามามีการบริหารประเทศ โดยฝ่ายบริหาร คือนายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรีเริ่มมีอำนาจมากขึ้น และยังคงความเข้มแข็งจนถึงทุกวันนี้

หลักนิติธรรมและหลักทศพิธราชธรรมเป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานที่จะนำมาซึ่งความสงบสุข ความมั่นคง สันติสุขของประชาชน ในการปกครองประเทศ 2) หลักนิติธรรมและหลักทศพิธราชธรรมเป็นกระบวนการพิจารณาที่เป็นธรรมเปิดโอกาสให้เกิดการถ่วงดุล และมีช่องทางเพื่อตรวจสอบการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ 3) หลักนิติธรรมและทศพิธราชธรรมเป็น

หลักพื้นฐานแห่งกฎหมายที่เป็นกระบวนการยุติธรรม จะต้องไม่ฝ่าฝืน ขัดหรือแย้งต่อหลักนิติธรรม 4) หลักนิติธรรมซึ่งเป็นเสาหลักสำคัญของการพิทักษ์ระบอบประชาธิปไตยและการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาชนมีความสอดคล้องกับหลักการและกลไกการปรองดองสมานฉันท์โดยแนวทางวิถีพุทธในสังคมไทย (อัญธิษฐา อักษรศรี, 2564)

สรุปได้ว่า นิติศาสตร์ คือเป็นศาสตร์ที่ศึกษากฎเกณฑ์ความประพฤติของบุคคลที่อยู่ร่วมกันในสังคมประเภทหนึ่งที่มีผลบังคับแน่นอน ซึ่งเรียกกันว่ากฎหมาย ทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษรและที่ไม่ได้เป็นลายลักษณ์อักษร กฎหมายจึงเป็นส่วนสำคัญของสังคมที่กำหนดสิทธิหน้าที่ความรับผิดชอบบทบาทของบุคคลในทุกกิจกรรม และทุกระดับ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและความสงบเรียบร้อยขึ้นในสังคมนั้นๆ

ความหมายของพระวินัย

พจนานุกรมบาลีไทยอังกฤษสันสกฤต ฉบับของพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระจันทบุรีนฤนาถ พิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2512 สรุปได้ความว่าพระวินัย คือการฝึกและ เป็นชื่อของคัมภีร์ทางพุทธศาสนา (พระวินัยปิฎก) คัมภีร์หนึ่งพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ให้ความหมายว่า การอยู่ในระเบียบแบบแผนและข้อบังคับ ข้อปฏิบัติพระวินัยเป็นส่วนหนึ่งของพระไตรปิฎกเรียกว่า พระวินัยปิฎก อย่างหนึ่ง พระวินัยหมายถึง สิกขาของพระสงฆ์ สรุปความหมายว่า วินัยในพุทธศาสนา ได้แก่ศีลคือ หลัก หรือข้อกฎหมายที่บังคับใช้พระภิกษุในทางพระพุทธศาสนา

ประเภทของพระวินัย

ในทางพุทธศาสนา วินัย คือ กฎหมายที่สาวกของพระพุทธเจ้าต้องประพฤติปฏิบัติแบ่งออกเป็นดังนี้แบ่งตามบุคคลที่รักษา

1. วินัยหรือศีลของภิกษุ ภิกษุ ณีสิกขมานา สามเณรและสามเณรีเรียกว่าวินัยหรือศีลของผู้ไม่ครองเรือน (อนาคาริกวินัย)
2. วินัยหรือศีล ของฆราวาส คือผู้ครองเรือน (อาคาริกวินัย) เช่น อุบาสกอุบาสิกา หรือประชาชนทั่วไปที่นับถือพระพุทธศาสนา เช่น ศีล 5 (นิตยศีล) และศีล 8 (อุโบสถศีล)

แบ่งตามลักษณะการบัญญัติ

1. อาทิพรหมจริยการศึกษา คือ ศึกษาบทที่บัญญัติไว้เดิม
2. อภิสม่าจาริกการศึกษาคือศึกษาบทที่มีการแก้ไขเพิ่มเติมทีหลังพุทธบัญญัติที่ตั้งไว้ เรียกว่า พุทธอาณัติ จัดเป็นกฎหมายเป็นส่วนสำคัญที่พระสงฆ์ต้องสวดทุกกึ่งเดือน เรียกว่า พระปาฏิโมกข์พระพุทธเจ้าทรงอยู่ใน ฐานะเป็นพระธรรมราชา ผู้ปกครองพระภิกษุสงฆ์เป็น พระสังฆบิดร ผู้ดูแลพระสงฆ์และทรงเป็นสังฆปริณายก คือ ผู้นำในหมู่พระภิกษุสงฆ์และทรงเป็นสังฆปริณายก คือ ผู้นำในหมู่พระภิกษุสงฆ์ (พระมหาประเสริฐ สุขเมธ, 2564)

การทำ ผิดวินัยในส่วนของการชาวบ้านนั้น เป็นสภาพบังคับที่มองไม่เห็นเป็นวัตถุแต่เป็นสภาพบังคับที่เป็นธรรม (Abstract) เป็นสภาพบังคับที่ถูกสังคมดำเนินคดีได้รับ ความเดือดร้อนทางจิตใจถึงความผิดขึ้นมาเมื่อได้ก็ยอมได้รับความไม่สบายใจเพราะเป็นความผิดที่เกิดขึ้นกับ ใจความผิดที่เกิดขึ้นทางโลกเป็นวัชระเป็นโทษทางโลกเช่น ข่มขืนตายแต่บุคคลอาจพ้นผิดโดยต่อสู้ทางศาลสถิตยุติธรรมและหลุดพ้นคดีเพราะหลักฐานอ่อนการหา ชั่วทำ บาปทำ ผิดวินัย ผิดศีลของชาวบ้าน แม้จะไม่มีคู่มือมีตารางสำหรับควบคุมกักขังหรือมีการปรับเปลี่ยนโทษ แต่ผลกระทำ ผิดย่อมจะเดือดร้อนเศร้าหมองทั้งในปัจจุบันและอนาคต ความสำนึกในความผิดนั้นย่อมบีบคั้นจิตใจของผู้นั้นอยู่ตลอดเวลา มี นักนิติศาสตร์ (Jurists) และนักกฎหมาย (Lawyers) อีกบางท่านที่เข้าใจว่าการทำ ผิดทางศาสนาจะไปรองรับใช้ผลแห่งการกระทำในชาติหน้า

ประโยชน์ 11 ประการแห่งการบัญญัติสิกขาบท

พุทธพจน์

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล เราจักบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุทั้งหลาย อาศัย อำนาจประโยชน์ 11 ประการ คือ เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์ 1 เพื่อความสำราญแห่งสงฆ์ 1 เพื่อข่มบรูชผู้เกียติ 1 เพื่ออยู่สำราญแห่งภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก 1 เพื่อป้องกันอาสวะอันจะบังเกิดในปัจจุบัน 1 เพื่อกำจัดอาสวะอันจักบังเกิดในอนาคต 1 เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส 1 เพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว 1 เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม 1 เพื่อถือตามพระวินัย 1”

หนังสือพุทธธรรม (ป.อ.ปยุตฺโต) หน้า 436 ได้แปลประโยชน 11 ประการเป็นภาษาที่เข้าใจง่ายดังนี้

1. เพื่อความดีงามที่เป็นไปโดยความเห็นชอบร่วมกันของสงฆ์
2. เพื่อความผาสุกแห่งสงฆ์
3. เพื่อกำราบคนหน้าด้านไม่รู้จักอาย
4. เพื่อความอยู่ผาสุกแห่งเหล่าภิกษุผู้มีศีลดีงาม
5. เพื่อปิดกั้นความเสื่อมเสีย ความทุกข์ ความเดือดร้อนที่จะมีในปัจจุบัน
6. เพื่อบำบัดความเสื่อมเสีย ความทุกข์ ความเดือดร้อนที่จะมีในภายหลัง
7. เพื่อความเลื่อมใสของคนที่ยังไม่เลื่อมใส
8. เพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นไปของคนที่เลื่อมใสแล้ว
9. เพื่อความดำรงมั่นแห่งสัทธรรม
11. เพื่อส่งเสริมความเป็นระเบียบเรียบร้อย สนับสนุนวินัยให้หนักแน่น

ถ้าทุกคนสังเกตให้ดีในประโยคที่พระองค์ตรัสว่า “เราจักบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุทั้งหลาย อาศัยอำนาจประโยชน์ 11 ประการ” ประโยคดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่พระองค์ตรัสในคราวก่อนที่จะมีการบัญญัติพระวินัย และไม่ใช่พระองค์จะตรัสแค่ครั้งเดียวเท่านั้น แต่กลับเป็นประโยคที่พระองค์ตรัสซ้ำๆ ซ้ำๆ กันบ่อยมาก ตรัสแทบทุกคราวที่พระองค์จะทรงบัญญัติสิกขาบทโดยที่พระองค์จะตรัสถึงประโยชน์สิบประการเหล่านี้ก่อนค่อยบัญญัติสิกขาบทธรรมดาของพระพุทธเจ้าผู้เป็นพระสัพพัญญูนั่นย่อมจะตรัสเฉพาะสิ่งที่เป็นประโยชน์ถึงแม้ว่าพระองค์จะตรัสแค่ครั้งเดียว ชาวพุทธก็ต้องให้ความสำคัญอย่างยิ่งยวดอยู่แล้ว แต่นี่กลับเป็นสิ่งที่พระองค์ตรัสซ้ำแล้วซ้ำอีก ชาวพุทธส่วนมากจะบอกว่าตนเองเคารพนับถือพระพุทธเจ้า แต่เมื่อพิจารณาในรายละเอียดแล้วกลับหาได้เป็นเช่นนั้นไม่ เพราะถ้ามีความเคารพต่อพระองค์จริงก็น่าจะเชื่อฟังและปฏิบัติตามสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้อย่างเคร่งครัด ซึ่งในความเป็นจริงชาวพุทธส่วนมากกลับไม่ฟังและไม่ปฏิบัติตามสิ่งที่พระองค์สั่งไว้ ทั้งที่สิ่งที่พระองค์สั่งไว้ก็เป็นสิ่งที่สร้างความเจริญให้กับผู้ที่กระทำตามนั่นเองขอถามใจชาวพุทธว่า แล้วชาวพุทธละ เห็นแก่พระองค์บ้างหรือไม่ เห็นแก่สิ่งที่พระองค์ตรัสบ้างหรือไม่ ที่ผ่านมานั้น แต่

ละคนมีความยำเกรงในสิ่งที่พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงบัญญัติไว้หรือไม่ ถ้าแต่ละคนตอบว่า แต่ละคนเห็นแก่พระองค์ ก็ขอให้แต่ละคนลองถามใจตัวเองอีกทีเกิดว่าแต่ละคนเห็นแก่พระองค์แค่ไหน แต่ละคนให้ความยำเกรงแค่ไหนในสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติ เห็นแก่สิ่งที่พระองค์ทรงบัญญัติพระวินัยโดยอาศัยอำนาจประโยชน์ 11 ประการแค่ไหน และจริงๆ แล้วแต่ละคนนั้นเห็นแก่สิ่งที่พระองค์ทรงแต่งตั้งเป็นตัวแทนพระองค์หลังพระองค์ปรินิพพานหรือไม่ ที่ต้องถามย៉ากๆ หลายครั้งก็เพราะว่าเรื่องเหล่านี้ไม่ใช่เรื่องเล็กน้อย แต่เป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสถึง เหตุฝ่ายต่ำ 5 ประการ ซึ่งเป็นสาเหตุให้พระสังฆกรรมเสื่อม นั่นคือ

“ ดูก่อนกัสสป เหตุฝ่ายต่ำ 5 ประการเหล่านี้ ย่อมเป็นไป พร้อมเพื่อความพินเพื่อน เพื่อความเลือนหายแห่งพระสังฆกรรม เหตุฝ่ายต่ำ 5 ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกาในธรรมวินัยนี้ ไม่เคารพยำเกรง ในพระศาสดา 1 ในพระธรรม 1 ในพระสงฆ์ 1 ในสิกขา 1 ในสมาธิ 1 เหตุฝ่ายต่ำ 5 ประการเหล่านี้แล ย่อมเป็นไปพร้อมเพื่อความ พินเพื่อน เพื่อความเลือนหายแห่งพระสังฆกรรมตามพุทธพจน์นั้น ความไม่ยำเกรงในพระศาสดา ในสิกขา เป็นเหตุให้เกิดทั้งความพินเพื่อนและความเลือนหายในพระสังฆกรรม ในความคิดของผู้เขีนนั้น สิ่งทีพระองค์ตรัสนั้น อีกนัยหนึ่งเป็นเหมือนกับการบอกเตือนกับพุทธบริษัท 4 ไว้ล่วงหน้าเพื่อเตรียมรับมือกับสิ่งทีจะเกิดขึ้นว่า ในภายภาคหน้าหลังจากทีพระองค์ปรินิพพาน จะมีเหตุการณ์เหล่านี้เกิดขึ้น นั่นคือความไม่เคารพยำเกรงในพระศาสดา ความไม่เคารพยำเกรงในสิกขา ซึงเป็นเหตุฝ่ายต่ำทีจะทำให้พระสังฆกรรมพินเพื่อน ซึงพุทธบริษัท 4 เมื่อได้รับรู้แล้วกัต้องมีความระมัดระวังสอดส่องและควรเตรียมความพร้อมอย่างเต็มที่ เพื่รับมือและยับยั้งกับเหตุฝ่ายต่ำเหล่านี้เมื่อสิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นมา แต่มิใช่ให้พุทธบริษัท 4 ไปรวมผสมโรงสนับสนุน หรือทำตัวกลมกลืนเนียนไปกับเหตุการณ์ฝ่ายต่ำ 5 ประการเหล่านี้ ซึงเป็นสาเหตุทำให้เกิดความพินเพื่อน และเลือนหายแห่งพระสังฆกรรม

พระวินัยเป็นกฎทางธรรม

พระวินัยเป็นสิ่งที่ พระผู้มีพระภาคเจ้าซึงเป็นพระสัพพัญญู ผู้รู้ทุกสรรพสิ่ง ผู้มีปัญญา และเป็นผู้ประเสริฐสูงสุดเป็นผู้บัญญัติ ซึงจากทีได้กล่าวข้างต้นมาแล้วว่า ผู้ทีเข้ามาบวชในบวรพระพุทธศาสนานั้น ต่างก็มีจำนวนมากมาย นอกจากมีจำนวนมากมายแล้ว ก็ยังมีความ

หลากหลายอีกด้วย ทั้งความหลากหลายในด้าน ต่างเหตุ ต่างผล ในการเข้ามาบวช และความหลากหลายทางด้าน โคตร ตระกูล ชนชั้น วรรณะ อธิาศัย แต่ไม่ว่าผู้ที่เข้ามาบวชจะมาจากที่ใด หรือจะหลากหลายประมาณไหนก็ตาม เมื่อเข้ามาบวชแล้วก็จะมีพระวินัยเป็นสิ่งที่หล่อหลอม ให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยเกิดขึ้นในหมู่สงฆ์ ยังประโยชน์ให้เกิดขึ้นทั้งแก่ตนเอง และคณะสงฆ์ ตัวอย่างเช่นผู้ที่เข้ามาบวชจะได้รับการสั่งสอนมารยาทมาก่อนหรือไม่ แต่เมื่อเข้ามาบวชแล้วได้ประพฤติปฏิบัติตนตามพระวินัย ก็จะมีภาพพจน์และกิริยาที่งดงาม เช่น การฉันอาหาร ก็จะมีวินัย ในหมวดรับประทานอาหาร ชื่อเสขียวัตร อบรมสั่งสอนหล่อหลอมขัดเกลาผู้นั้นให้เป็นผู้มีสติ มีกิริยาและวัตรงดงามในขณะรับประทานอาหาร ลองคิดว่าถ้าไม่มีวินัยกำหนดเกี่ยวกับการรับประทานอาหารแล้ว อีกทั้งคนที่เข้ามาบวชบางคนเป็นคนที่ไม่ได้รับการอบรมมารยาทมาก่อน ขณะทานอาหารก็ไม่สำรวม ไร้สติ มุมมาม ตะกละตะกลาม ส่งเสียงซูดปาก เคี้ยวก็เสียงดัง สร้างความสะอิดสะเอียนต่อผู้มาพบเห็น ถ้าเหตุการณ์เป็นเช่นนี้จะสร้างความเสื่อมเสียต่อคณะสงฆ์มากมายแค่ไหน

ดังนั้นการปฏิบัติตามพระวินัย ย่อมเกิดประโยชน์มากมายทั้งต่อตนเอง ผู้อื่นและคณะสงฆ์ ทำให้เกิดสังฆสามัคคีมีความพร้อมเพรียงในหมู่สงฆ์ ในทางกลับกันถ้าพระรูปใด เมื่อไปละเมิดหรือไม่ใส่ใจต่อสิกขาบทเมื่อใด ย่อมเกิดโทษอย่างมากมาย ทั้งต่อตัวท่านเอง และต่อคณะสงฆ์เมื่อนั้น

ทุกท่านลองพิจารณาให้ดีเถิดว่า กฎหมายทางโลกมีไว้เพื่อควบคุมประชาชนไม่ให้กระทำความผิด แต่ถ้าคนส่วนใหญ่ไม่เคารพยำเกรงกฎหมายแล้ว บ้านเมืองจะวุ่นวายขนาดไหนเช่นมีการฆ่า ลักขโมย ช่มชู้ ฯลฯ เกิดขึ้นอย่างมากมายโดยไม่เกรงกลัวกฎหมาย และถ้าผู้คนในบ้านเมืองนั้นถือว่าการฆ่า ลักขโมย ช่มชู้ ฯลฯ เป็นเรื่องปกติที่ทุกๆ คนก็ทำกัน กฎหมายเป็นเพียงสิ่งในอุดมคติที่สมควรจะตั้งไว้เฉยๆ บ้านเมืองตอนนั้นก็คงเป็นยุคมหิพหาวความสงบสุขมิได้ หรืออาจจะถึงขั้นล่มสลายเสียด้วยซ้ำไป ฉะนั้นใครที่ละเลยสิกขาบทนั้นเปรียบเหมือนกับกฎหมายทางธรรมเพื่อควบคุมคณะสงฆ์ ซึ่งจะทำให้เกิดประโยชน์อย่างยิ่งทั้งสืบประการ ถ้าชาวพุทธไม่เคารพยำเกรง และคิดว่ากฎหมายทางธรรมเป็นสิ่งที่อยู่ในอุดมคติเป็นเพียงสิ่งที่คนสมัยก่อนทำขึ้นมา สมควรที่จะตั้งไว้เฉยๆ ถ้าทำตามได้ก็จะทำ ถ้าทำตามไม่ได้ก็ไม่เป็นไร ไม่จำเป็นต้องมี

ความเคารพยำเกรง การที่พระละเมียดศีลถือเป็นเรื่องปกติที่ใครๆ เขาก็ทำกัน ถ้าเป็นอย่างนี้แล้ว ก็ย่อมเกิดความเสียหายอย่างใหญ่หลวงต่อพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง ขอให้ทุกท่านตั้งข้อสังเกต ให้คิดว่า วิวัฒนาการของความเลวร้ายมักจะเริ่มจากสิ่งเล็กๆ ก่อน แล้วแต่ละคนก็ไม่ใส่ใจ ปล่อย ใหมันเป็นไป และเริ่มเห็นเป็นเรื่องปกติ หลังจากนั้นก็เริ่มลุกลามมากขึ้นเรื่อยๆ

ศีลเป็นธรรมที่มีอุปการะมาก และเป็นพื้นฐานของการปฏิบัติ

ศีลสัมปทามืออุปการะมากแก่อริยมรรค ดังพุทธพจน์ต่อไปนี้ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ธรรม อันหนึ่งมีอุปการะมาก เพื่อความเกิดขึ้นแห่งอริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ 8 ธรรมอันหนึ่งเป็น โฉน คือความถึงพร้อมแห่งศีล ฯลฯ พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อเสด็จอยู่บนภูเขาชิลิกุลใกล้กรุง ราชคฤห์ กระทำธรรมิกถานี้แลเป็นอันมากแก่อภิกษุทั้งหลายด้วยพระดำรัสว่า ศีล มีอยู่ด้วย ประการฉะนี้, สมาธิ มีอยู่ด้วยประการฉะนี้, ปัญญา มีอยู่ด้วยประการฉะนี้, สมาธิอันศีลอบรม แล้ว มีผลมาก มีอานิสงส์มาก, ปัญญาอันสมาธิอบรมแล้ว มีผลมาก มีอานิสงส์มาก, จิตอัน ปัญญาอบรมแล้ว ก็หลุดพ้นด้วยดีโดยแท้จากอาสวะทั้งหลายกล่าวคือ กามาสวะ ภวาสวะ อวิชชาสวะ ดังนี้

จากพุทธพจน์ดังกล่าว ศีลเป็นธรรมที่มีอุปการะมาก และด้วยประโยคที่ว่า

“สมาธิอันศีลอบรมแล้ว มีผลมาก มีอานิสงส์มาก, ปัญญาอันสมาธิอบรมแล้ว มีผล มาก มีอานิสงส์มาก, จิตอันปัญญาอบรมแล้ว ก็หลุดพ้นด้วยดีโดยแท้จากอาสวะทั้งหลาย”

จากพุทธพจน์ข้างต้น ศีลจึงเป็นพื้นฐานสำคัญ ที่จะทำให้เกิดสมาธิ และสมาธิเป็น พื้นฐานสำคัญที่ทำให้เกิดปัญญา ปัญญาก็คือปัจจัยสำคัญที่ทำให้จิตหลุดพ้นจากอาสวะ

พระวินัยเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้พระพุทธศาสนายืนนาน

ครั้งหนึ่ง พระสารีบุตรไปในที่สงัดหลีกเร้นอยู่ ได้มีความปริวิตกแห่งจิตเกิดขึ้นอย่างนี้ว่า พระศาสนาของพระผู้มีพระภาคเจ้าทั้งหลาย พระองค์ไหนดำรงอยู่ไม่นาน พระสารีบุตรจึงไป ทูลถามเรื่องดังกล่าวกับพระผู้มีพระภาคเจ้า ซึ่งพระองค์ตรัสตอบพระสารีบุตรว่า พระศาสนา ของพระผู้มีพระภาคเจ้าพระนามวิปัสสี พระนามสิขี และพระนามเวสสภู ไม่ดำรงอยู่นาน ส่วน พระศาสนาของพระผู้มีพระภาคเจ้า พระนามกกุสันธะ พระนามโกนาคมนะ และพระนามกัสส ปะ ดำรงอยู่นาน โดยที่พระองค์ตรัสบอกถึงเหตุที่ทำให้ศาสดาดำรงอยู่นานและไม่นาน ดังนี้

ดูก่อนสารีบุตร พระผู้มีพระภาคเจ้าพระนามกกุสันธะ พระนามโกนาคมนะ และพระนามกัสสปะ มิได้ทรงท้อพระหฤทัยเพื่อจะทรงแสดงธรรม โดยพิสดารแก่สาวกทั้งหลาย อนึ่ง สุตตะ เคยยะ เวยยาकरणะ คาถา อุทาน อิติวุตตกะ ชาดก อัပ္ပุตตรัม เวทัลละ ของพระผู้มีพระภาคเจ้าทั้งสามพระองค์นั้นมีมาก สิกขาบทที่ทรงบัญญัติ ปาติโมกข์ที่ทรงแสดงแก่สาวก เพราะอันตรธานแห่งพระผู้มีพระภาคเจ้าเหล่านั้น เพราะอันตรธานแห่งสาวกผู้ตรัสรู้ตามพระพุทเจ้าเหล่านั้น สาวกชั้นหลังที่ต่างชื่อกัน ต่างโคตรกัน ต่างชาติกัน ออกบวชจากตระกูลต่างกัน จึงดำรงพระศาสนานั้นไว้ได้ตลอดระยะเวลาที่ยืดยาวนาน

ดูก่อนสารีบุตร ดอกไม้ต่างพรรณที่เขากองไว้บนพื้นกระดาน ร้อยดีแล้วด้วยด้ายลม ย่อมกระจายไม่ได้ ขจัดไม่ได้ กำจัดไม่ได้ซึ่งดอกไม้เหล่านั้นชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะเขาร้อยดีแล้วด้วยด้ายฉนใด เพราะอันตรธานแห่งพระผู้มีพระภาคเจ้าเหล่านั้น เพราะอันตรธานแห่งสาวกผู้ตรัสรู้ตามพระพุทเจ้าเหล่านั้น สาวกชั้นหลังที่ต่างชื่อกัน ต่างโคตรกัน ต่างชาติกัน ออกบวชจากตระกูลต่างกัน จึงดำรงพระศาสนานั้นไว้ได้ตลอด ระยะเวลาที่ยืดยาวนาน ฉะนั้น เหมือนกัน ดูก่อนสารีบุตร อันนี้แลเป็นเหตุ อันนี้แลเป็นปัจจัย ให้พระศาสนาของพระผู้มีพระภาคเจ้าพระนามกกุสันธะ พระนามโกนาคมนะ และพระนามกัสสปะ ดำรงอยู่นาน หลังจากที่ได้ฟังคำตอบของพระศาสดา ท่านพระสารีบุตรก็ลุกจากอาสนะ ทำผ้าอุตราสงค์ เฉวี่ยงบ่าข้างหนึ่ง ประนมอัญชลี ไปทางพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้วกราบทูลว่า

“ถึงเวลาแล้วพระพุทเจ้าข้า ข้าแต่พระสุต ถึงเวลาแล้ว ที่จะทรงบัญญัติสิกขาบท ที่จะทรงแสดงปาติโมกข์แก่สาวก อันจะเป็นเหตุให้พระศาสนานี้ยังยืนดำรงอยู่ได้นาน” พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสตอบพระสารีบุตร (เหมือนดังที่ได้เขียนบอกไว้ในตอนต้นของบทความ) “จงรอก่อนสารีบุตร จงยับยั้งก่อนสารีบุตร ตถาคตผู้เดียวจักรู้กาลในกรณีนั้นพระศาสดายังไม่บัญญัติสิกขาบท ยังไม่แสดงปาติโมกข์แก่สาวก ตลอดเวลาที่ธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งอาสวะบางเหล่ายังไม่ปรากฏในสงฆ์ในศาสนานี้ ต่อเมื่อใดอาสวะฐานิยธรรม (ธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งอาสวะ) บางเหล่าปรากฏในสงฆ์ในศาสนานี้ เมื่อนั้นพระศาสดาจึงจะบัญญัติสิกขาบท แสดงปาติโมกข์แก่สาวก เพื่อกำจัดอาสวะฐานิยธรรมเหล่านั้นแหละ” หลังจากอ่านข้อความแล้ว จึงสามารถกล่าวได้ว่า การบัญญัติสิกขาบทเป็นปัจจัยที่สำคัญที่เป็นเหตุให้พระศาสนาดำรงอยู่ได้นาน การที่ได้มี

พระพุทธศาสนาเกิดขึ้นในวัฏสงสาร เป็นอะไรที่ยากเย็นสุดจะพรรณนา เป็นสิ่งมีค่าที่สุดหาที่เปรียบมิได้ใน 31 ภูมิ ดังนั้น อายุของพระพุทธศาสนานั้นจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งตามไปด้วย ซึ่งสิกขาบทนั้นก็เป็ปัจจัยสำคัญที่ทำให้พระพุทธศาสนาดำรงอยู่ยืนนาน การที่พระพุทธศาสนาสามารถดำรงอยู่ได้ยืนนานย่อมเกิดประโยชน์มากมายแก่สรรพสัตว์ การที่พระพุทธศาสนาดำรงอยู่ได้นานขึ้น 1 วินาทีนั้นย่อมมีค่ามากมายประมาณมิได้ เพราะจำนวนสัตว์ที่ประมาณมิได้ที่ได้รับประโยชน์ คุณกับจำนวน 1 วินาทีนั้น ย่อมทำให้เกิดคุณค่าที่มากมายมหาศาลประมาณมิได้ตามจำนวนสัตว์ที่คุณเข้าไปลองคิดดูว่าการที่เรามีโรงไฟฟ้า โรงประปา หรือสวนสาธารณะนั้นก่อให้เกิดประโยชน์มากมายมหาศาลแก่ผู้คนแค่ไหน ใน 1 วินาทีที่มีสาธารณูปโภคนั้นอยู่ ย่อมทำให้มีคนได้รับประโยชน์มากมายมหาศาล อย่างไรก็ตามต่อให้รวมสาธารณูปโภคที่มีอยู่ในโลกทั้งหมดมารวมกัน แล้วนำประโยชน์ที่ได้จากสาธารณูปโภคของคนทั้งหมดมารวมกัน ก็ยังไม่ได้เสียหึ่งของประโยชน์ของบุคคลเดียวได้รับจากการทำบุญที่ถูกต้องในพระพุทธศาสนา เนื่องจากแค่คนๆ เดียวได้ทำบุญอย่างถูกต้องในพระพุทธศาสนา ผลบุญที่เขาจะได้รับนั้นมากมายมหาศาลยาวนาน ซึ่งมีตัวอย่างมากมายในพระไตรปิฎก ในที่นี้ผู้เขียนจะขอนำเรื่องอดีตชาติของ พระปัญจสีลสมาทานียเถระ ที่เกี่ยวกับการรักษาศีลมากล่าว ณ ที่นี้ ในอดีตย้อนหลังกลับไป 1 อสงไขย กับอีกแสนมหากัป อยู่ในยุคสมัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอนัมมทัสสี ซึ่งขณะนั้นผู้คนในยุคนั้นมีอายุขัยประมาณ 1 แสนปี พระปัญจสีลสมาทานียเถระ ในตอนนั้นได้ไปบังเกิดในตระกูลหนึ่งในนครจันทวดี เป็นคนยากจนขัดสน ได้ประกอบอาชีพเป็นคนรับจ้างเพื่อเลี้ยงชีพ เนื่องจากท่านเป็นคนยากจนจึงมีข้าวน้ำและอาหารน้อย ท่านแม้ว่าประกอบอาชีพรับจ้างจึงยังไม่มีโอกาสได้บวช ถึงแม้ท่านไม่มีโอกาสได้บวช แต่ท่านก็เห็นโทษภัยในวัฏสงสารว่า โลกทั้งหลายถูกความมืดมืด (กิเลส) อันใหญ่หลวงปิดบังอยู่ ย่อมถูกไฟ 3 กอง เผาผลาญ เราจะหลบออกจากความมืดมืดด้วยอุบายอะไรดีหนอ ไทยธรรม (ของสำหรับทำบุญ) ของเราก็ไม่มีเพราะเราเป็นคนยากไร้ทำงานแค่อาชีพรับจ้าง อย่างกระนั้นเลย เราพึงรักษาเบญจศีล (ศีล 5) ให้บริบูรณ์ เมื่อคิดได้ดังนั้น ท่านจึงเข้าไปหาพระภิกษุชื่อนิสกะ (เพื่อรับศีล) ซึ่งเป็นสาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อท่านได้รับศีล 5 แล้ว ท่านรักษาศีล 5 ให้บริบูรณ์ตลอดสิ้นอายุขัย เมื่อเวลาใกล้หมดอายุขัย ทวยเทพได้เข้ามาเชื้อเชิญว่า “ท่านผู้นิร

ทุกข์ รอดอันเทียมด้วยม้าพันหนึ่งปรากฏแล้วเพื่อท่าน” หลังจากนั้น ก่อนที่จะสิ้นชีพ จิตดวงสุดท้าย ท่านได้ระลึกถึงศีลของท่าน ด้วยผลบุญดังกล่าวมานี้ ท่านได้ไปสู่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ได้เป็นจอมเทวดาเสวยราชสมบัติในเทวโลก 31 ครั้ง แวดล้อมด้วย นางอัปสรทั้งหลาย เสวยสุขอันเป็นทิพย์อยู่ ได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ 75 ครั้ง ได้เป็นพระเจ้าประเทศราชอันไพบลูย์โดยคณานับมิได้ชาติสุดท้ายกุศลส่งผลให้มาเกิดในตระกูลพราหมณ์มหาศาลอันมั่งคั่งในนครเวสาลี ซึ่งขณะนั้นพระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองอยู่ ในขณะที่ มารดาและบิดา ของท่านกำลังรับศีล 5 ในเวลาเช้าพรรษา ท่านได้ฟังเรื่องศีลพร้อมกับมารดาบิดา จึงระลึกถึงศีลของท่านในอดีตได้บรรลอรหัตต์ ซึ่งขณะนั้นท่านอายุเพียง 5 ขวบ เมื่อท่านบรรลอรหัตต์พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ประทานอุปสมบทให้ท่าน นับตั้งแต่ชาติที่ท่านรักษาศีลทำให้บริบูรณ์ในครั้งนั้น ท่านไม่ได้ไปสู่วินิบาต (ภพที่รับทุกข์) เลยตลอด 1 อสงไขยกับอีกแสนมหากัป ท่านพระปัญจสีลสมาทานิยเถระได้กล่าวคาถาดังนี้

“เรานั้นได้เสวยยศเพราะกำลังแห่งศีลเหล่านั้น เมื่อจะประกาศผลของศีลที่เราได้เสวยแล้ว โดยจะนำมา ประกาศตลอดโกฏิกัป ก็พึงประกาศได้เพียงส่วนเดียวเรารักษาเบญจศีลแล้ว ย่อมได้เหตุ 3 ประการ คือเรา เป็นผู้มียายุยืนนาน 1 มีโรคสมบัตินาน 1 มีปัญญาคม 1 กล่าว 1 เบญจศีลอันเราผู้เป็นคนรับจ้าง มีความเพียรประพฤติแล้วเราพ้นจากเครื่องผูกทั้งปวงได้ในวันนี้ ด้วยศีลนั้น ในกัปอันประมาณมิได้แต่กัปนี้ เรารักษาเบญจศีลแล้ว ไม่รู้จักทุกข์เลย นี่เป็นผลแห่ง (การรักษา) เบญจศีล”อุททานคาถา พระวินัยมีประโยชน์มาก คือนำมาซึ่งความสุขแก่พวกภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก ชุ่มพอกที่มีความปรารถนาลามก ยกย่อง พวกที่มีความละเอียดและทรงไว้ซึ่งพระศาสนา เป็นอารมณ์ ของพระสัพพัญญูชินเจ้า ไม่เป็นวิสัยของพวกอื่น เป็นแดน เกษม อันพระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้ดีแล้ว ไม่มีข้อที่น่า สงสัย ภิกษุผู้ฉลาดในชั้นธกะ วินัย บริวาร และ มาติกา ปฏิบัติด้วยปัญญาอันหลักแหลม เชื่อว่าผู้ทำประโยชน์อันควรชนใดไม่รู้จักโค ชนนั้นย่อมรักษาฝูงโคไม่ได้ฉันใด ภิกษุก็ ฉะนั้น เมื่อไม่รู้จักศีล โฉนเธอจะพึงรักษาสังวรไว้ได้ เมื่อ พระสุตตันตะ และพระอภิธรรมเลอะเลือนไปก่อน แต่พระวินัยยังไม่เสื่อมสูญ พระศาสนาชื่อว่า ยังตั้งอยู่ต่อไป

สรุปได้ความว่าพระวินัย คือ สิกขาของพระสงฆ์ พระวินัยเป็นสิ่งที่ พระผู้มีพระภาคเจ้า ซึ่งเป็นพระสัพพัญญู ผู้รู้ทุกสรรพสิ่ง ผู้มีปัญญาและเป็นผู้ประเสริฐสูงสุดเป็นผู้บัญญัติ ซึ่งจากที่ได้กล่าวข้างต้นมาแล้วว่า ผู้ที่เข้ามาบวชในบวรพระพุทธศาสนานั้น ต่างก็มีจำนวนมากมาย นอกจากมีจำนวนมากมายแล้ว ก็ยังมีความหลากหลายอีกด้วย ทั้งความหลากหลายในด้าน ต่างเหตุ ต่างผล ในการเข้ามาบวช และความหลากหลายทางด้าน โคตร ตระกูล ชนชั้น วรรณะ อธิชาติ แต่ไม่ว่าผู้ที่เข้ามาบวชจะมาจากที่ใด หรือจะหลากหลายประมาณไหนก็ตาม เมื่อเข้ามาบวชแล้วก็จะมีความเป็นสิ่งที่หล่อหลอม ให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยเกิดขึ้นในหมู่ สงฆ์ ยังประโยชน์ให้เกิดขึ้นทั้งแก่ตนเองและคณะสงฆ์

นิติศาสตร์ในพระวินัยปิฎก

พระพุทธศาสนามีพระธรรมวินัยเป็นหลักในการประพฤตินในสังคมสงฆ์ และหลักนิติธรรมเป็นหลักในการประพฤตินในสังคมโลก แต่ก็เป็นธรรมดาของชุมชนใหญ่ที่มีคนอยู่รวมกัน มากมายย่อมมีคนดีคนไม่ดีเสมอ เมื่อกฎหมาย เกิดขึ้นมาบังคับใช้ในสังคม กฎหมายจึงพัฒนา ควบคู่กันไปกับมนุษย์ พร้อมทั้งสะท้อนอารยธรรมและสภาพสังคมในยุคนั้นๆ และเช่นเดียวกับ สิ่งต่างๆ ในโลกนี้ มนุษย์เริ่มศึกษากฎหมายอย่างเป็นระบบดังนี้

นิติศาสตร์ คือเป็นศาสตร์ที่ศึกษากฎเกณฑ์ความประพฤติของบุคคลที่อยู่ร่วมกันใน สังคมประเภทหนึ่งที่มีผลบังคับแน่นอน ซึ่งเรียกกันว่ากฎหมาย ทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษรละที่ มิได้เป็นลายลักษณ์อักษร กฎหมายจึงเป็นส่วนสำคัญของสังคมที่กำหนดสิทธิหน้าที่ ความ รับผิดชอบบทบาทของบุคคลในทุกกิจกรรม และทุกระดับ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและความ สงบเรียบร้อยขึ้นในสังคมนั้นๆ

พระวินัย คือ สิกขาของพระสงฆ์ พระวินัยเป็นสิ่งที่ พระผู้มีพระภาคเจ้าซึ่งเป็นพระ สัพพัญญู ผู้รู้ทุกสรรพสิ่ง ผู้มีปัญญาและเป็นผู้ประเสริฐสูงสุดเป็นผู้บัญญัติ ซึ่งจากที่ได้กล่าว ข้างต้นมาแล้วว่า ผู้ที่เข้ามาบวชในบวรพระพุทธศาสนานั้น ต่างก็มีจำนวนมากมาย นอกจากมี จำนวนมากมายแล้ว ก็ยังมีความหลากหลายอีกด้วย ทั้งความหลากหลายในด้าน ต่างเหตุ ต่าง

ผล ในการเข้ามาบวช และความหลากหลายทางด้าน โคตร ตระกูล ชนชั้น วรณะ อหิชาศัย แต่ไม่ว่าผู้ที่เข้ามาบวชจะมาจากที่ใด หรือจะหลากหลายประมาณไหนก็ตาม เมื่อเข้ามาบวชแล้วก็มีพระวินัยเป็นสิ่งที่หล่อหลอม ให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยเกิดขึ้นในหมู่สงฆ์ ยังประโยชน์ให้เกิดขึ้นทั้งแก่ตนเองและคณะสงฆ์

สรุปได้ว่านิติศาสตร์ในพระวินัยปิฎกเป็นหลักในการประพัตติตนในสังคมสงฆ์เพื่อให้คณะสงฆ์ดำรงสมณะธรรมให้ตั้งงามตามพระธรรมวินัย หลักนิติธรรมเป็นคุณธรรมของกฎหมาย มีขอบเขต และคุณธรรมในการออกกฎหมาย การบังคับใช้กฎหมาย การตีความกฎหมาย การบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทุกระดับ กฎหมายทุกฉบับที่ยึดถือความยุติธรรมและความเป็นธรรมเป็นหลักการพื้นฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยและการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ต้องอาศัยหลักทศพิธราชธรรมจึงจะเกิดความดีงามตามหลักศาสตร์พระราชชาติเปี่ยมด้วยพระเมตตาสร้างความสุขแก่อาณาประชาราษฎร์

สรุป

หลักนิติศาสตร์ในพระวินัยผู้บัญญัติพระวินัยทรงบัญญัติให้เป็นผู้หมดกิเลส เป็นพระอรหันต์เป็นผู้บริสุทธิ์จิตใจสูงส่งแล้วผู้บัญญัติยังมี โลภาโกรธ หลงยังมีกิเลสอย่างหนาแน่นหลักพระพุทธศาสนา เป็นข้อกำหนดที่ต้องการให้พระภิกษุสงฆ์ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ควรประพฤติ ปฏิบัติพร้อมกับมีกำหนดหรือมีสภาพบังคับไว้ด้วยหากผู้ใดฝ่าฝืนก็จะได้รับโทษและผลร้ายเป็นเครื่องตอบแทนพระพุทธศาสนามีพระธรรมวินัยเป็นหลักแห่งความประพฤติของผู้อยู่ในสังคมบรรพชิตแต่ก็เป็นธรรมดาของสังคมใหญ่ที่มีบุคคลอยู่ร่วมกัน เป็นจำนวนมากย่อมมีทั้งคนดีและคนไม่ดีเมื่อมีกฎหมายหรือระเบียบของสังคมก็ย่อมมีบุคคลไม่ดีฝ่าฝืนหรือละเมิดกฎหมายของสังคม กฎหมายและหลักธรรมกฎหมายอยู่ภายใต้กติกา ตามกฎเกณฑ์ หลักนิติศาสตร์และการปกครองโดยทศพิธราชธรรมเกิดขึ้น เพื่อวางกฎเกณฑ์ให้ผู้บริหารประเทศ ทั้งส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค โดยใช้หลักนิติ เป็นธรรมะของกฎหมาย มีขอบเขตและคุณธรรมในการบัญญัติกฎหมาย การบังคับใช้กฎหมาย การตีความกฎหมาย การบริหารจัดการระบบงานยุติธรรมทุกระดับกฎหมายทั้งปวงดำรงความยุติธรรมและถูกต้องเที่ยงตรงหลักนิติธรรมเป็นหลักการพื้นฐานสำคัญของการปกครองแบบประชาธิปไตยและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน และต้องอาศัยหลักทศพิธราชธรรม เพื่อให้เกิดความถูกต้องดีงามตามหลักธรรมของพระราชชาติ

เต็มเปี่ยมไปด้วยความเมตตา สร้างความผาสุกให้ประชาชน และบ้านเมืองโดยการพัฒนาจิตใจของประชาชนที่จะสร้างความเข้าใจถึงคุณค่าสังคมสังคมไทยยึดหลัก หลักนิติธรรมโดยการปกครองด้วยหลักทศพิธราชธรรมคือ การบริหารด้วยหลักกฎหมายและการปกครองด้วยหลักธรรมะ

เอกสารอ้างอิง

ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช. (2556). คำอธิบายกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล.

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ .(2557). กฎหมายรัฐธรรมนูญ กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย. (2564). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการสละสมณเพศเนื่องจากการ

กระทำความผิดอาญา.วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 6 (2) 144-159.

ประเสริฐ ลิ้มประเสริฐ. (2565). สถานภาพทางกฎหมายของพระสังฆาธิการ ในพระพุทธศาสนา

ศึกษากรณีพระสังฆาธิการในประเทศไทย, วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิง

พุทธ, 7(5), 416-432.

พระมหาประเสริฐ สุขเมธ. (2564). การพัฒนาการรู้คิดตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนใน

สังคมไทย,วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์, 7 (1) 16-30.

อัญชิษฐา อักษรศรี. (2564). หลักนิติธรรมกับการปกครองโดยทศพิธราชธรรม,วารสารมณี

เชษฐาราม วัดจอมมณี ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2564).

Phra Thep Pariyat Suthee (Worawit Kangka Puno). (2003). Manual of Sangha

Administrative Act on the Act Rules and regulations of the clergy.Bangkok:

Department of Religious Affairs. [In Thai].

James I, King of England. (1918). The Political Works of James I. Edited by Charles

Howard McIlwain. Cambridge: Harvard University Press.